

Nošnja dalmatinskih Hrvatov okoli Zadra in Spleta.

Dalmacija sega izmed vseh dežel našega cesarstva najbolj proti jugu in je sestavljena iz treh posebnih kosov trdne zemlje na vzhodnem obrežji jadranskega

morja in pa iz silno mnogih otokov, ki leže poleg morskega brega. Severni in največji kos trdne zemlje z dotičnimi otoci vred je prava stara Dalmacija. Srednji kos je pokrajina nekdanje dubrovniške republike. Tretji, najjužnejši in najmanjši kos je bil nekdanj del Albanije in se v tem oziru imenuje tudi avstrijska Albanija. Dalmatinsko kraljestvo šteje 443.000 prebivalcev, ki so po večini katoličani, razven 78.000 pravoslavnih kristjanov in 230 Židov; po rodu in jeziku so skoraj vsi Srbohrvatje, samo po nekaterih primorskih mestih je raztresenih okoli 18.000 Italijanov. Najiminitnejša mesta v Dalmaciji so: Zader, Splet in Dubrovnik. Zader šteje 7000 prebivalcev in je dobro utrjeno primorsko mesto. Zidan je po beneškeji šegi in ima ozke ulice. Med cerkvami, ki se po stárosti in romanskeji zidavi odlikujejo, je stolna nadškofovska cerkev iz začetka 13. stoletja. To glavno deželno mesto ima nadškofa in grškokatoliškega škofa, višjo gimnazijo in nižjo realko, knjižnico, več rozoljarnic in precej živahno kupčijo. — Splet šteje 11.000 prebivalcev in je največje mesto v Dalmaciji. Staro mesto današnjega Spleta je bilo postavljeno v obzidje velikolepnega grada, katerega je dal zidati cesar Dioklecijan 304. l. po Kr. na klinu zemlje, ki se od Solina (laš. Salona) izteguje v morje. Stolna cerkev, ki hrani kosti sv. Dujma, prvega Solinskega škofa, učenca sv. Petra, bila je nekdanj nevérski starodaven tempelj. V Spletu je tudi cesarski muzej za starine, ki hrani vse, kar se je na mestu starega Solina doslej imenitnega izkopaló. V tem kupčijskem mestu s prijetno okolico je višja gimnazija in realka z mornarsko šolo. — Dubrovnik šteje 5000 prebivalcev, stoji tik morja in je opasan z branišči in zidanimi starinske zidave. V 16. in 17. stoletji je tu posebno cvetelo jugoslovansko slovstvo. — Poglavitna pridelka dalmatinske dežele sta vino in olje, zraven pa še sladko sadje, smokve, mandeljni, rožiči in višnje (maraske). Med žitom se največ pridelá turšice in ječmena. Oljka raste po otocih in poleg nizkega morskega obrežja ter daje obilo dobrega olja za kupčijo v tuje dežele. Ribištvo daje prebivalcem ob morskem bregu najboljnejši živež.

Dalmatinci so vrlí ljudjé, po krvi in jeziku so naši pravi bratje. Odlikujejo se z velikim junaštvom in nepokvarjenim slovanskim čuvstvom. To svoje čuvstvo izrazujejo pri vsakej priložnosti s prepevanjem lepih narodnih pesen, ki je spremljajo s svojimi zelo prosto narejenimi goslamí. Take pesni prepeva pravi Dalmatince z največjim navdušenjem in kmalu se zbere okoli njega mnogo poslušalcev, ki pazno poslušajo na vsako besedo, da potlej plemenita čuvstva raznosijo v narod ter je vcepijo v mlada srca svojih potomcev. Tak prizor vam kaže denašnja „Vrtčeva“ slika.

Zemljepis ali geografija.

Kadar jasnega večera pogledate na modro nebó ter na njem vidite brez števila svetlih zvezdic migljáti, vem, da niti ne pomislite, kako daleč so te svetle lučice od vas, a še manj, da bi koga vprašali, kakšno podobo imajo ta daljna nebesna telesa in da li prebiva kako živo bitje na njih. A zakaj bi tudi šli z mislijo v te neizmerne daljave in zakaj bi z umom samo uganjevali toliko daljne stvari, ko imamo jedno nebesno telo tako blizu sebe, da je po-